

IV.C MIEREN OP WALCHEREN: EEN INVENTARISATIE

H. Remijn, Oostkapelle, 2004

Het afgelopen jaar heb ik op Walcheren naar mieren gezocht.

In eerste instantie telde ik alleen in de duinen en de binnenduinrand de nestkoepeks van de behaarde bosmier [*Formica rufa*].

Dat veranderde al ras in het zoeken en noteren van alle soorten die ik op Walcheren tegenkwam.

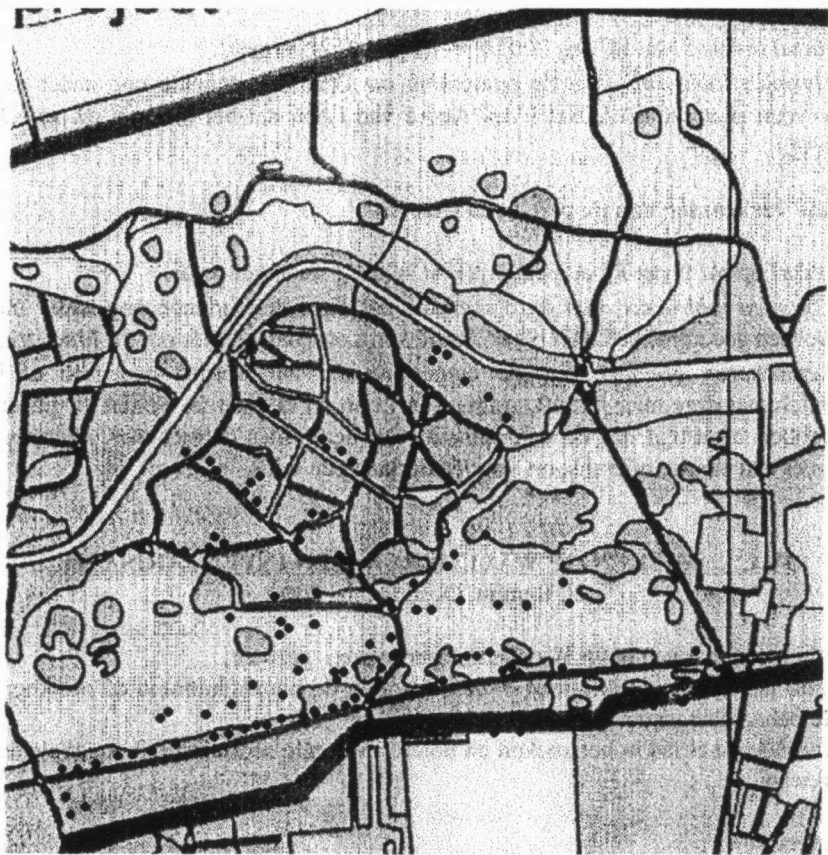
Bosmieren

Behaarde bosmier [*Formica rufa*] Het lokaliseren en tellen van de nestkoepeks van de behaarde rode bosmier leverde in totaal vwb het Oranjezongebied en het Oranjabos bij elkaar zo'n 300 nesten op. In het Oranjabos telde ik zo'n 70 nesten.

De grootste populaties van de behaarde bosmier bevinden zich in het dennenbos en de daar omliggende open binnenduinen. Zelfs in kleine bosjes met o.a. meidoorn en berk vinden we nesten. Soms zijn het solitaire groepjes van twee of drie meidoorns waar zich al een nest bevindt. Het pad langs de bronnen is eveneens een populaire plek met tientallen nesten. In de buurt van de eendenkooi vinden we eveneens tientallen nesten. O.a. de daar aanwezige dijkes van de voormalige bollenkwekerij zijn populair bij de behaarde bosmier.

Alle nestkoepels van de behaarde bosmier zijn op het zuiden tot het zuidwesten gesitueerd. Niet onlogisch, want zo vangen ze de meeste zonnewarmte op.

Richting Vrouwenpolder vinden we aanmerkelijk minder nesten van de behaarde bosmier.

kaartje: Ozon Dennebos 1 Opvallend is dat hier *F. rufa* kolonies voorkomen die nesten afsplitsen, zoals bekend van *F. polycтена* en *F. polycтена x rufa*!

Het gedeelte binnen dit kader is een nachtmerrie voor de redactie. Na uren ploeteren kon dit stuk nog niet gewist worden om de onderstaande tekst aan te sluiten bij de bovenstaande....!? Wie een oplossing weet mag het zeggen. Deze gehele tekst was overgenomen van een e-mail.

Mierenzuurzuur spuitende bosmier

Renmieren

Ander soorten uit het geslacht *Formica* die we in de duinen van Oranjezon tegenkomen zijn de bruine baardmier [*Formica cunicularia*] en de grauwzwarte mier [*Formica fusca*]. Deze twee soorten zijn op het eerst gezicht niet zo makkelijk uit elkaar te houden. De kleur en de beharing moeten onder de microscoop uitsluitel geven. Het zijn geen nestkoepels bouwers, wat het vinden van de nesten bemoeilijkt. Eenmaal op het spoor van de geschikte nestlocaties kunnen we toch behoorlijk wat nesten traceren. Met name de grauwzwarte mier heeft een voorkeur voor oude afgestorven duindoorn en vlierstammen.

Eenmaal vond ik een nest bij duinovergang D in een oude paalhoofdpaal. Beide soorten geven de voorkeur aan meer open duin. Door het gehele duinterrein zijn beide soorten te vinden.

De rode baardmier [*Formica rufibarbis*] is een verhaal apart. In 2000 is door Peter Boer Neeltje Jans geïnventariseerd. Hij vond er maar twee soorten, nl. de wegmier en de zwarte zaadmier. Samen met Willy mijn vrouw lopen wij globaal de route die Peter Boer in z'n rapport beschrijft. [is grotendeels de uitgezette wandelroute] Wij vinden inderdaad de twee vermelde soorten. Op de terugweg naar de auto, die we aan de Noordzeekant hadden geparkeerd, ziet Willy op het fietspad bosmieren lopen. Een nieuwe soort voor Neeltje Jans. We verzamelen enkele exemplaren voor determinatie thuis.

Een aantal worden er opgestuurd naar Peter Boer voor controle. Het blijkt de rode baardmier [*Formica rufibarbis*] te zijn. De dichtstbijzijnde locatie waar deze soort ook voorkomt zijn de Loonse en Drunense duinen. De rode baardmier is echter een soort die niet direct gerelateerd wordt aan de kustzone! Rest ons de vraag hoe deze mieren hier verzeild zijn geraakt?

Grauwe mieren.

Een ander groep mieren zijn de *Lasius* soorten. Net als de *Formica*'s hebben de *Lasius* mieren een schub tussen het achterlijf en het borststuk. [Fig 1.]

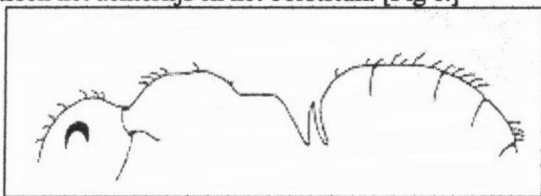

fig 1. kop - borststuk - schub - achterlijf

De wegmier [*Lasius niger*] De wegmier is wel de bekendste vertegenwoordiger van de *Lasius*-groep en bij iedereen wel bekend. In bijna iedere tuin is deze soort wel actief om uw tuinpad te ondergraven. In de zomer maken we van deze soort ook de bruidsvlucht mee. De grote hoeveelheden vliegende mieren [de mannetjes en koninginnen] die plotseling op een warme zomerdag tussen de tegels tevoorschijn komen behoren eveneens tot deze soort. Maaike Boomstra [Oostkapelle] en Hilda van Langevelde [Koudekerke] meldden deze soort uit hun tuin. In Grijskerke zaten wegmieren onder stenen bij het hof Ravenstein. Ook in Serooskerke [bij mijn moeder] zaten de mieren onder de tegels van het tuinpad.

In de duinen van Oranjezon zijn nog een aantal andere *Lasius* soorten te vinden.

De buntgrasmier [*Lasius psammophilus*]

De buntgrasmier is nauw verwant aan de wegmier. Een belangrijk verschil zit in de beharing van de voelspriet.

Afstaand behaard: wegmier. [fig 2]

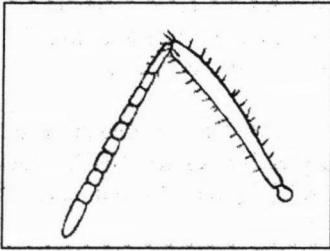

fig 2. voelspriet: afstaande behaard

Aanliggende beharing: buntgrasmier. [fig 3]

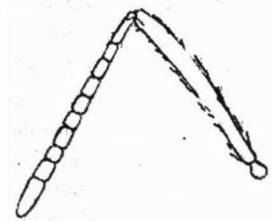

fig 3. voelspriet: aanliggend behaard

De naam buntgrasmier geeft aan waar je deze soort in duinen moet zoeken. In open duinvegetaties waar pollen buntgras voorkomen. Buntgras geeft ook een indicatie over het kalkgehalte in de bodem. O.a. door het pionier karakter van deze vegetatietypen worden deze zeer hoog ingeschat. De buntgrasmier wordt verondersteld hierin een climaxsoort te zijn. Het aardige van de buntgrasmier is dat hij door het omhoogwerken van het zand naar de oppervlakte mede verantwoordelijk is voor het instandhouden van het biotoop.

In Oranjezon vinden we o.a. grote concentraties in de open droge duinen. Daarnaast vond ik een nest op een met puin verharde landweg bij hof Ravenstein in Grijskerke. Wellicht speelt hier de kreekrug een belangrijke rol in de keuze van de biotoop.

Houtmieren

De glanzende houtmier [*Lasius fuliginosus*] De glanzende houtmier is een soort die in oude boomstammen zijn nest maakt. Het nest bestaat uit gekauwde houtstof vergelijkbaar als bij wespen. Voor de Nederlandse mierenfauna is deze nestbouw uniek. In Oranjezon heb ik op diverse locaties glanzende houtmieren gevonden. In het Oranjebos zat een nest in een omgevallen populier. Eenmaal vond ik een colonie glanzende houtmieren op de buitenplaats Molenwijk. Ze marcheerden keurig langs de voordeur op weg naar hun melkvee.[luizen] De nesten heb ik niet kunnen localiseren en niet gezocht..

Weidemieren

De gele weidemier [*Lasius flavus*] komen we in het duin regelmatig tegen. De gele weidemier heeft weliswaar een verborgen bestaan en leeft voornamelijk ondergronds. Toch zijn er voor de oplettende wandelaar wel sporen te vinden van de gele weidemier. Bij het bouwen en uitbreiden van het nest wordt de grond omhoog gewerkt als bij een molshoop. De fijne structuur van de grond verraad zijn aanwezigheid. Doordat het nest jaren achtereen blijft bestaan is de nestkoepel begroeid met diverse planten. De groene specht is een ware Sherlock Holmes in het vinden van de nesten van de gele weidemier. De piksporen van de groene spechtsnavel verraden het gevonden nest.

In Oostkapelle heb ik in verschillende tuinen, o.a onder een bloembak en een vogeldrinkbakje, diverse nesten gevonden van de gele weidemier. Het feit dat deze tuinoornamenten weken/maanden achtereen op dezelfde plaats bleven staan bood voldoende rust om hieronder een nest te bouwen.

Vondsten in uw tuin verdienen extra aandacht. Er zijn nl nog enkele andere gele *Lasius* soorten die aan het tuinbiotoop de voorkeur geven

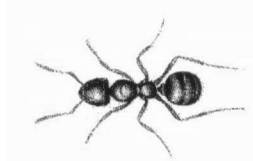

fig. 4 Gele weidemier

Gele parasietmieren

De schaduwmier [*Lasius umbratus*] is een soort die we niet direct tegen het lijf lopen. Haar levenswijze is hoofdzakelijk ondergronds waardoor de trefkans haar te zien niet zo groot is. Ik vond de soort één keer bovenop het duinpad bij de radartoren in Westkapelle. Een aantal gele mieren kroop vantussen de tegels naar de oppervlakte gevolg door enkele zwarte gevleugelde koninginnen. De bruidsvlucht ging van start. [Just be there, at the right place and the right time] Kenmerken van de schaduwmier zijn de afstaande haren op de wangen en de gelijke grootte van de werksters. Deze kenmerken ontbreken bij de gele weidemier. Bij de gele weidemier zijn de werksters ongelijk van grootte en hebben geen afstaande beharing op de wangen.

Zaadmieren

De zwarte zaadmier [*Tetramorium caespitum*] Dit kleine zwarte miertje is een algemene verschijning in de duinen van Walcheren. Tot aan de zeereep vond ik nesten.

Ook in andere zandige biotopen is de zwarte zaadmier te vinden. Bij het egaliseren van mijn terras kwamen er tot mijn verassing zwarte zaadmieren te voorschijn. Ten opzichte van wegmieren zijn ze makkelijk te onderscheiden door het kleiner en slanker formaat, hoekige kop en trage loop. Ten opzichte van de wegmier is de trage loop opvallend.

Slankmieren

Behaarde slankmier [*Leptothorax acervorum*]

Deze soort vond ik maar één keer in de duinen van Oranjezon. Is ongetwijfeld met veel meer kolonies aanwezig.

De kolonies zijn zeer klein en passen soms in een holle plantenstengel of uitgeholde eikel. [In sommige literatuur hebben ze het dan ook over eikelmieren]

Leptothorax betekent slanke rug, hier hebben ze hun Nederlandse naam aan te danken. Is tevens een goed determinatie kenmerk om de familie aan te herkennen.

Steekmieren

De steekmieren zijn een relatief moeilijke groep te determineren mieren. Tot nu toe vond ik vier vertegenwoordigers van deze groep in de duinen van Oranjezon. Een kenmerk van deze mieren is het priemvormige achterlijf waarmee hij kan steken. Vandaar de naam steekmier.

Een ander kenmerk van de knooppieren is de verbinding van het borststuk met het achterlijf welke uit twee zogenaamde knopen bestaat. [Zie fig.5]

Sommige mensen zijn allergisch voor het mierengif van de steekmieren. Bij een steek van deze mieren reageert de huid hierop door al of niet fors te zwellen.

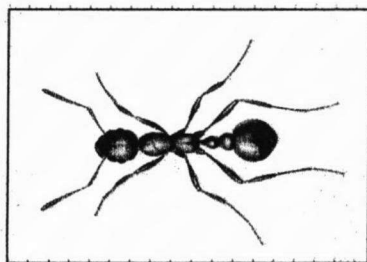

fig. 5 knooppier

Gewone steekmier [*Myrmica rubra*]

De gewone steekmier is een algemene soort die in allerlei biotopen voor kan komen. Met name in de wat voedselrijkere [ruderaal] milieus vinden we gewone steekmieren. In Serooskerke en in Middelburg wordt de soort uit tuinen gemeld. In Oostkapelle vinden we gewone steekmieren in een weiland.

Ook in de binnenduinen komt de gewone steekmier algemeen voor.

Voor een zekere determinatie is het van belang de lengte van de doorns aan de achterkant van het borststuk in combinatie met de vorm van de schaftbasis te bekijken. [Fig 6]

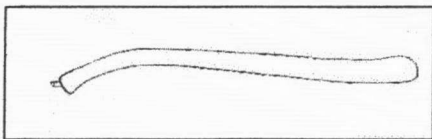

fig. 6 schaftbasis gewone steekmier

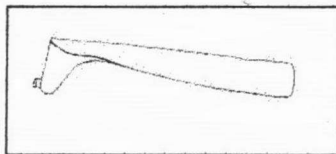

fig. 7 schaftbasis zandsteekmier

Bossteekmier [*Myrmica ruginodis*]

De bossteekmier is eveneens een algemene knooppmier. Het biotoop is meer bosachtig. In de duinen van Oranjezon heb ik de soort verschillende keren gevonden. Een belangrijk verschil ten opzichte van de gewone steekmier zijn de langere doornen achterop het borststuk. De tweede knoop is in de lengterichting gerimpeld terwijl deze bij de gewone steekmier glad is.

Zandsteekmier [*Myrmica sabuleti*]

De zandsteekmier is in de duinen van Oranjezon een algemene steekmier. Met name in de open stukken met korte vegetatie en hier en daar een zandige plek vinden we de zandsteekmier. Een belangrijk determinatiekenmerk is de sterk hoekig gebogen schaftbasis. [fig.7]

Duinsteekmier [*Myrmica specioidea*]

De duinsteekmier is bij uitstek een mier van de schrale open zandige duinen. Slechts één exemplaar vond ik toevallig bij het observeren en verzamelen van buntgrasmieren. Waarschijnlijk zijn deze mieren algemener in onze duinen te vinden.

Oermieren

Staafmier [*Ponera coarctata*] Van het staafmierje vond ik slechts één exemplaar. In een tuin in Oostkapelle verzette ik een vogeldrinkbakje. Enkele gele weidemieren zochten een goed heenkomen, een klein donker exemplaar viel op en ontsnapte niet aan mijn aandacht. Bij nadere bestudering bleek het een staafmierje te zijn. Een bijzondere vondst!

Nadeterminaties: P. Boer. Bergen N-H

Bronnen: E. Schoeters en F Vankerkhoven. 2001 Onze mieren 2 delen

Seifert B. 1996 Ameisen: beobachten, bestimmen.

Van Boven J.K.A. mmv A.A. Mabelis De mierenfauna van de Benelux.